

INDLEDNING.

Faa landes økonomiske historie har en saa merkelig udviklingsgang som den norske med dens stadig vekslende overgange fra rigt pulserende liv til stilstand og død og saa atter til nyt liv. Først Vikingetiden med dens krigs- og handelstog paa Østersøen, Nordsøen og Atlanterhavet — fra Konstantinopel til Nord-Amerika — og saa kristendommens indførelse, som gjorde Nordmændene til et folk af bønder uden foretagsomhed, uden handel og skibsfart, indtil de i det 13de aarhundrede fik del i middelalderens kultur. Saa det pludselig opblussende liv fra midten af det 13de til de første taaer af det 14de aarhundrede med handel og skibsfart paa Tyskland, paa Nederlandene, paa England, og endelig fremmedherredømmet i middelalderens slutning — især efter den Sorte Død — med Hanseaterne som handelens herrer rundt om i landet, i Bergen, i Oslo, i Tønsberg. Kun til Nidaros kom ikke Hanseaterne. Denne by danner en undtagelse fra den almindelige regel; den levede sit eget liv ned gennem hele middelalderen uafhængig af fremmed indflydelse. Skade kun, hvor lidet vi ved derom, saa det bilde, vi kan danne os, kommer til at mangle saa meget baade i fuldstændighed og klarhed.

Nidaros ligger som skabt til at være midtpunktet i det nordlige Norge. Og jo længere vi gaar tilbage i tiden, des større er Nidaros's og Trøndelagens betydning. Paa de flade, frugtbare sletter rundt Trondhjemsfjorden hørte Norges ældste og største høvdingeætter hjemme; dér laa Norges rigdom. Og med dette fulgte høiere kultur og finere dannelse. Vore gamle love viser det samme.¹⁾ Medens Eid-

¹⁾ Det er hr. universitetsstipendiat *Taranger*, som har gjort mig opmærksom herpaa.

siva- og Borgartingsloven ikke kjender mere end tre og Gulatingsloven kun fire samfundsklasser, opfører Frostatingsloven hele fem: lendermand, hauld, aarbaaren mand, leysing og leysings søn samt rekstegn (en mellemting mellem aarbaaren og leysing, som ikke fandtes i de andre dele af landet). Dette vil med middelalderens maalestok for øie sige, at Trøndelagen havde de mest udviklede samfundsforhold i Norge, Viken og Oplandene de mindst udviklede. Oplysende i samme retning er ogsaa en liden bestemmelse, som kun findes i den ældre Frostatingslov¹⁾: „Hvis en mand dræber en *kofanrakki* (d. e. skjødehund), skal han bøde 12 øre; men det regnes for en *kofan*, hvis man kan tage med haanden om hundens hals, saaledes at fingrene slutter sammen. Men 6 øre skal man bøde for en mynde og en halv mark for en jagthund eller kvæghund.“ Det maa dog være tegn paa en udviklet, eller kanske snarere paa en overforfinet kultur, at man for drabet paa en skjødehund maatte bøde det samme som for en træl, 12 øre.

I.

HANDELEN I NIDAROS INDTIL HAAKON HAAKONSSØNS REGJERING.

Med civilisationen fulgte de større krav og de større livsfornødenheder, som ikke kunde tilfredsstilles i landet selv, den første betingelse for al handel og omsætning. Alt længe før Olaf Trygvessøns tid maa byen have været en slags handelsplads, hvor kjøbmænd havde sine boder; og hvor bønderne satte stævne og holdt marked. Tjodrek munk fortæller saaledes om byens grundlæggelse: „Han (d. e. Olaf) drog til et sted, som kaldes Nidaros, hvor der dengang kun var nogle faa kjøbmandsboder.“²⁾ Af den allerstørste økonomiske betydning for Nidaros maatte det naturligvis være, at byen saa snart efter sin grundlæggelse kom til at rumme Nordens fornemste helligdom, St. Olafs skrin. Derved blev byen i rang og anseelse Norges utvivlsomt første stad, sædet

1) Norges gamle love I s. 234 (Fl. X 24).

2) Profectus est in locum, qui dicitur Nidrosiensis, ubi tunc quidem pauculae domus negotiatorum habebantur, kap. 10.

for landets konge og senere for dets erkebiskop. Skarer af fremmede, baade inden- og udenlandske, mest danske og svenske, men ogsaa Englændere, Tyskere og Slaver, valfartede hvert aar til Nidaros og bragte liv og rørelse og handelsomsætning til byen. Allerede Adam af Bremen, som skrev omtrent en menneskealder efter Olafs død, fortæller om de mangfoldige mennesker, der „fra fjerne lande strømmer til *Trondemnis*, Nordmændenes hovedstad.“¹⁾ Nidaros blev saaledes lige fra sin første tid det økonomiske midtpunkt for det nordlige Norge, ja i det 11te og helt ind i det 12te aarhundrede kanske for hele Norge. Byens egentlige opland var Trøndelagen, Namdalen og Nordmøre, hvorhen vi af en gildeskraa fra omkr. 1200²⁾ kan se, at Nidaros's borgere stadig seilede, og hvor erkebiskopen eiede fiskevær, bl. a. Grip.³⁾ Ogsaa i Lofotfisket maa byen ligefra begyndelsen af have taget megen del. Erkebiskopen og mange præster i Nidaros havde bl. a. store indtægter fra Lofoten, som væsentlig betaltes i fisk; derved blev de nødvendig drevne til at være fiskehandlere. Hvor stor Nidaros's deltagelse i Lofotfisket alt tidlig var, kan vi se af en fortælling i Sverres saga⁴⁾ fra 1177, hvor Sverre ved *Rauðabjörg* (i Stadsbygden) mødte 50 handelsfartøier, som var komne fra Lofotfisket, og som skulde til Nidaros eller bygderne deromkring.

Indover i landet gik der alt paa Haakon den godes tid en handelsvei til Jemteland,⁵⁾ ja vel helt ind i Sverige. Nidarosborgerne og i det hele folk fra Trøndelagen besøgte vistnok stadig markederne i Jemteland; thi den ældre Frostatingslov har bestemmelser om naar folk farer i kjøbstævne til Fræsey (nu Frøsø i Jemteland ligeoverfor Østersund⁶⁾).

Udenfor landet stod Nidaros lige fra sin første tid i forbindelse med Island og Grønland. Om Grønlandshandelen mangler vi dog indtil det 14de aarhundrede alle detailoplysninger. Utallige gange fortæller

1) Adami Gesta Hammaburgensis ecclesie Pontiff. lib. IV cap. 32 og lib. II cap. 59, sml. L. Daae „Norges Helgener“, s. 22 ff.

2) Udg. af prof. G. Storm i Sproglig-historiske studier, tilegnede prof. Unger (s. 218).

3) Diplomatarium Norvegicum.

4) Fornmanna sögur VIII s. 40 kap. 15, efter velvillig meddelelse af prof. Rygh, hvem jeg har at takke for flere værdifulde oplysninger til denne afhandling.

5) Heimskringla (Ungers udg.) s. 391.

6) N. G. L. I s. 204 (Fl. VII 27).